

УТРОРЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ГРУПИ СПРИЯННЯ ВИКОНАННЮ ГЕЛЬСІНСЬКИХ УГОД

На теренах Радянської України у 1960-198х роках діяли організації і групи різного політичного спрямування. Всі вони в умовах авторитарного суспільства вимушені були провадити свою роботу нелегально. Вони ніколи не ставили перед собою мету докорінно змінити існуючий політичний режим, однак самим своїм існуванням розхитували його основи. Їх організаційна та пропагандистська діяльність сприяли зародженню в Радянській Україні устремління до демократизації суспільного життя, створення умов для реалізації прав і свобод громадян, вільного розвитку національно-культурних потреб українського народу [1, с. 49]. Нелегальний статус цих організацій робив їх можливості досить обмеженими. Вони не мали можливості вступати в контакти з представниками інших держав; надавати правдиву інформацію про ситуацію в УРСР до зарубіжних засобів масової інформації та розвінчувати «позитивний» образ СРСР, створений його пропагандистською машиною; звертатись по допомогу до міжнародних правозахисних організацій; масово впливати на громадську думку в своїй країні. То ж перед активними членами таких організацій та груп постало на початку 1970-х рр. питання про створення легальної організації яка б у своїй діяльності спиралася на радянські та міжнародні правові акти.

Першим кроком до створення такої організації став «Громадський комітет на захист Ніни Строкатової», що об'єднав у своїх лавах відомих українських правозахисників. Ця організація виникла стихійно. Після арешту в Одесі у грудні 1971 р. Ніни Строкатової її однодумці на її захист розгорнули петиційну кампанію. Петиції до органів державної влади писали й раніше, але вони носили, здебільшого, персональний характер. А в цьому разі звернення було колективним, скоординованим, з чіткими визначеними цілями. Наступним кроком стало організаційне оформлення незгодних з діями урядовців у «Громадський комітет на захист Ніни Строкатової». 21 грудня 1971 р. було підписано декларацію про його заснування. Серед тих, хто поставив свій підпис під цим документом були Петро Якір, Ірина Стасів-Калинець, Василь Стус, Леонід Тимчук, Вячеслав Чорновіл. У цьому документі було чітко прописано, що він: «...створюється на основі гарантій Конституції СРСР, Декларації прав людини та Пакту про громадські і політичні права, у своїх діях він дотримуватиметься радянських законів» [3, с. 419-420]. Однак така активна діяльність правозахисників викликала обурення та занепокоєння у очільників держави, й «Комітет», не встиг навіть розгорнути своєї діяльності, як більшість його членів була заарештована. Попри це, сам факт його організації мав велике значення для суспільно-політичного життя УРСР. Це переконало громадськість у необхідності об'єднання зусиль всіх тих, хто боровся за відстоювання прав. Саме це зародило стійку ідею створення правозахисної організації, яка б, окрім відстоювання прав окремих громадян, які зазнали переслідувань з боку режиму, здійснювала б координацію всієї роботи у цьому напрямку.

У середині 1970-х рр. для створення легальної української правозахисної організації виникли сприятливі умови. СРСР, у силу ряду об'єктивних обставин, змушений був змінити свою лінію поведінки на міжнародній арені та переглянути політику у сфері забезпечення прав людини, результатом чого стало підписання ним ряду міжнародних пактів та у 1975 р. Гельсінкської угоди. Серед головних пунктів цього документів був і той, що вимагав від усіх підписантів дотримуватися прав людини і, перш за все, зрозуміло – у власних країнах. Все це заклало правову основу для активізації дій різноманітних правозахисних організацій в СРСР, які вели боротьбу за досягнення політичних, економічних, соціальних, національних, релігійних прав людини. Першими об'єднали свої зусилля правозахисники Москви, де 12 травня 1976 р. було створено Московську гельсінську групу на чолі з Юрієм Орловим. Цей досвід знайшов поширення й в УРСР. Микола Руденко, Олесь Бердник, Оксана Мешко,

Левко Лук'яненко і Петро Григоренко виступили ініціаторами створення Української гельсінської групи. Пізніше до її роботи долучились Ніна Строкатова, Іван Кандиба, Олекса Тихий, Микола Матусевич, Мирослав Маринович [2, с. 143]. М. Руденко 8 листопада 1976 р. подав ініціаторам на обговорення «Декларацію Української громадської групи сприяння виконанню Гельсінських угод». Червоною ниткою через весь документ проводилась думка про те, що організація не ставить перед собою політичних цілей. Однак тогочасна політична ситуація змушувала членів цього правозахисного об'єднання розглядати питання й політичного характеру. У вищеназваному, та ряді інших, документів як одна з складових діяльності виділяється боротьба за самовизначення України, прокладення шляхів для її вільного розвитку. Цей напрямок діяльності УГГ став для неї головним.

Таким чином, надзвичайно важливим в діяльності українського національного руху стало вироблення легальних форм боротьби. Останнє знайшло своє вираження в формуванні громадських організацій на захист окремих політв'язнів, створенні Української гельсінської групи, яка діяла на основі підписаних радянським керівництвом Гельсінських угод.

ЛІТЕРАТУРА

1. Noncharova O., Miroshnichenko S., Ryabchenko O. Musicandsongas a formofdissentintheSovietUnioninthelate 1950s – 1980s. Дослідження з історії і філософії науки і техніки [StudiesinHistoryandPhilosophyofScienceandTechnology]. 2022. 31 (1). С. 48–57.
2. Бажан О., Данилюк Ю. Український національний рух: основні тенденції і етапи розвитку (кінець 1950-х – 1980-ті рр.). К.: Рідний край, 2000. 232 с.
3. Воронянський О. В. и др. Національний суверенітет: український вимір в контексті світової політичної думки. Харків: «Міськдрук», ХНТУСГ імені Петра Василенка; ХНУБА, 2017. 284 с.
4. Калініченко В. В. и др. Історія України: від найдавніших часів до сьогодення. – 2016.
5. Русначенко А. М. Національно-визвольний рух в Україні: середина 1950-х – початок 1990-х років. К.: Видавництво імені Олени Теліги, 1998. Т. II.: Документи і матеріали. С. 309–719.

*Гончар Марина Олександрівна
Державний біотехнологічний університет
Науковий керівник – канд. іст. наук, проф. Воронянський О.В.*

ПРАВА ЛЮДИНИ ТА ЇХ ЗАХИСТ У СУЧАСНОМУ ВИМІРІ

У сучасному суспільстві права людини є одним із головних процесів розвитку а їх здійснення чи найголовнішою проблемою. Для того щоб у повному обсязі реалізувати свої права та обов'язки для кожного з нас необхідно їх знати.

Основні права людини – гарантована законом міра свободи (можливості) особистості, яка у відповідності з досягнутим рівнем розвитку суспільства здатна забезпечити її існування і розвиток та закріплена в якості міжнародного стандарту як загальна і рівна для всіх людей.

Поняття прав людини як окрема категорія виникло ще в епоху Просвіти і до сьогодні вивчається та доповнюється багатьма вченими.

Одним з найдорожчих прав та невід'ємною цінністю кожної людини є право на життя. Свобода – одна з найвищих цінностей людини. Коли людина вільна, вона здатна виявити себе як особистість. Міжнародні документи про права людини не можна уявити без закріплення права на особисту свободу: «Кожна людина має право на свободу та особисту недоторканність». (ст.9 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права).

Досліджуючи права людини та громадянина особливу увагу хочеться звернути на права громадян України під час воєнного стану. У зв'язку із введенням в Україні воєнного стану тимчасово, на період дії правового режиму воєнного стану, можуть